

Š T Ú D I E

PRÍSPEVOK K ZALOŽENIU UHORSKEJ KAPLNKY V AACHENE KRÁĽOM ĽUDOVÍTOM I. (1360)

JAROSLAV N E M E Š

NEMEŠ, Jaroslav. Contribution to the Foundation of the Hungarian Chapel in Aachen by King Louis I (1360). *Historický časopis*, 2019, 67, 1, pp. 3-22, Bratislava.

King Louis I of Hungary founded the chapel in Aachen for Hungarian pilgrims, providing it with relics of Hungarian saints and liturgical equipment. The chapel in the Gothic style was added to the south side of the church. Maintenance and operation of the chapel, as well as supplies for two chaplains, were provided from the surrounding markets, and the land was acquired in cooperation with the Aachen town authorities. The chapel with its equipment and two chaplains was placed in the care of the town and canons in 1370. Pope George XI granted an annual indulgence to all who confessed and visited the chapel. Henry Abbot of Pilis abbot meritoriously contributed to the chapel foundation. His mission referred to negotiations and contractual provision of all relevant matters. The chapel had served its purpose for a few centuries when it burnt down in 1656. Later it was reconstructed in the Baroque style.

Key words: Kingdom of Hungary. 14th century. Louis I. Aachen. Church History. Pilgrimage.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2019.67.1.1>

Najmenej päť storočí smerovali pútnici z Uhorska, medzi nimi aj z dnešného Slovenska, do Aachenu, aby si tam uctili Bohorodičku Pannu Máriu. Pútnická tradícia vznikla na začiatku 14. storočia a pretrvala do konca 18. storočia. Súčasná slovenská spoločnosť však vie o tejto dôležitej súčasti kultúrneho dedičstva iba veľmi málo. Pritom práve náboženský impulz bol a je tým tmelom, ktorý spája spoločnosť s jej kultúrou, ako na to poukázali Christopher Dawson alebo

Peter Brown.¹ Fenomén putovania k mostom medzi spoločnosťou a kultúrou určite patrí.

Cieľom nášho príspevku bude preskúmať okolnosti vzniku uhorskej pútnickej kaplnky v Aachene a úlohu jednotlivých osobností a inštitúcií v procese jej založenia. Uhorský kráľ Ľudovít I. z Anjou ju založil viacerými listinami a zriadil v nej miesta pre dvoch kaplánov. Ďalšie listiny venované kaplnke vydali pápeži Urban V. a Gregor XI., magistrát mesta Aachen, tamojšia kapitula, pilišský opát Henrich a ostatní svetskí či cirkevní hodnostári. Kaplnka plnila dôležitú úlohu predovšetkým v duchovnej službe a sociálnej starostlivosti o prichádzajúcich pútnikov. Nami predložená štúdia bude vychádzať z výskumu zachovaných historických prameňov, ich vyhl'adání, kritike a vyhodnotení.

Úctu k Matke Božej začal v Aachene šíriť kráľ Karol Veľký.² Kráľovská kaplnka jeho paláca v tvare oktogónu tvorila najstaršie stavebné jadro neskoršieho gotického dómu Panny Márie.³ Mesto bolo v stredoveku najvýznamnejším mariánskym pútnickým miestom, úctivé vystavenie štyroch tzv. veľkých relikvií súvisiacich so životom Krista, Panny Márie a Jána Krstiteľa bolo centrálnou náboženskou udalosťou. Veriacich zo všetkých kútov Európy priťahovali najmä tieto látkové relikvie: tunika Panny Márie z betlehemskej noci narodenia Pána (*Indusium B. Mariae Virginis*), dve Ježišove plienky, bedrové rúško ukrižovaného Krista z kríža a plátno, v ktorom bola zabalená s'atá hlava Jána Krstiteľa. Najcennejšie textílie podľa tradície kostolu daroval spomínaný Karol Veľký.⁴ Mariánske púte boli prejavom novej stredovekej zbožnosti a súviseli s otvorením karolínskych relikviárnych zbierok v roku 1238.⁵ Relikvie uzatvorili do novej relikviárnej skrinky vyrobenej v rokoch 1220 – 1238 (*Marienschrein*), na ktorej podľa neskoršej tradície odbíjali zámok každých sedem rokov.⁶

-
- 1 Ich názory porovnáva a komentuje OLEXÁK, Peter. Jedinečnosť Brownovej historiografie. In *Kultúrne dejiny*, 2016, roč. 7, Supplement, s. 12. ISSN 1338-2209.
 - 2 K vzniku mariánskej úcty v Aachene za Karola Veľkého: *Summa aurea de laudibus Beatissimae Virginis Mariae, Dei genitricis sine labe conceptae, tomus XII*. Ed. Jean Jacques Bourassé. Paris: Apud J. P. Migne editorem, 1862, col. 126-128.
 - 3 WYNANDS, Dieter P. J. *Geschichte der Wallfahrten im Bistum Aachen*. Aachen: Einhard-Verlag, 1986, s. 24.
 - 4 Podľa *Vita Caroli Magni* od Einharda, 26. kap., Karol Veľký mariánsky chrám v Aachene hojne obdaroval. WYNANDS, ref. 3, s. 59-60.
 - 5 THOEMMES, Elisabeth. *Die Wallfahrten der Ungarn an der Rhein*. Aachen: Johannes Volk, 1937, s. 81.
 - 6 LEPIE, Herta – MINKENBERG, Georg. *Die Schatzkammer des Aachener Domes*. Aachen: Brimberg, 1995, s. 80. ISBN 3923773161; *Aachen: Von den Anfängen bis zur Gegenwart. Band 3/2: Lebensbereiche. 1138 bis 1500*. Ed. Thomas R. Kraus. Aachen: Mayersche Buchhandlung, 2015, s. 292. ISBN 9783875192599.

Mariánska zbožnosť sa z Aachenu preniesla do celej diecézy Lutych (Liège), do ktorej mesto patrilo, no rýchlo sa rozšírila i do okolitých krajín. Putovanie do Aachenu bolo od 14. storočia celoeurópskou záležitosťou. Stretávali sa tu ľudia z území dnešných štátov Francúzska, Anglicka, Belgicka, Holandska, Švajčiarska, Rakúska, Poľska, zo Škandinávie, z hanzových miest, miest nemeckých rytierov.⁷ V našom priestore to popri Uhroch boli aj Česi, Moravia, Chorváti, Slovinci a ľudia zo Sedmohradska. Mariánsky dóm *Unsere Liebe Frau zu Aachen* sa stal najdôležitejším cieľom púti severne od Álp. Vystavenie relikvií k verejnej úcte prebiehalo v rokoch 1312, 1322, 1329, 1344.⁸ Od roku 1349 sa púte konali vďaka rímsko-nemeckému a českému kráľovi Karlovi IV. každých sedem rokov, v 14. storočí v rokoch 1356, 1363, 1370, 1377, 1384, 1391 a 1398. Keďže slávnosti začínali zvyčajne 7. júla (resp. 10. júla),⁹ prichádzalo na „Kirchweihfest“ najviac kajúcnikov najmä koncom júna a začiatkom júla. Mnoho z nich sa v meste zdržalo dva týždne, domov odchádzali po sviatku sv. Alexia 17. júla, teda po dátume, ktorý sa stal najneskôr od 12. storočia centrom tamojších cirkevných osláv.¹⁰ Zhruba päť dní mali cudzinci zo zbožných základní v meste zabezpečené bezplatné stravovanie. Veľa práce v starostlivosti o pocestných odvedli miestne špitály a cechy, o vľúdnosť k nim sa snažili i mešťania.

Medzi mnohými národnosťami prichádzali do Aachenu i ľudia z Uhorska. Máme správy o obyvateľoch Bratislavy, Levoče, Banskej Štiavnice, Banskej Bystrice, Budína, Päťkostolia, Stoličného Belehradu atď. Uhorskí pútnici patrili prevažne k chudobnejším vrstvám pocestných.¹¹ Ich počet v 14. storočí postupne narastal. Čo hovoria najstaršie pramene? S určitosťou je potvrdená prvá správa o kajúcnjej púti odsúdeného za vraždu zo Spiša v roku 1307 (*peregrinatio paenitentiale*).¹² No odsúdení tvorili iba menšiu časť cestujúcich. Početní uhorskí

7 *Aachen: Von den Anfängen*, ref. 6, s. 317.

8 *Aachen: Von den Anfängen*, ref. 6, s. 297-298.

9 KÜHNE, Hartmut. *Ostensio Reliquiarum. Ostensio reliquiarum: Untersuchungen über Entstehung, Ausbreitung, Gestalt und Funktion der Heiltumsweisungen im römisch-deutschen Regnum*. Berlin; New Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2000, s. 507. ISBN 9783110165692; *Aachen: Von den Anfängen*, ref. 6, s. 302.

10 *Aachen: Von den Anfängen*, ref. 6, s. 292-293, 295.

11 THOEMMES, ref. 5, s. 62; WYNANDS, ref. 3, s. 78.

12 29. marca 1307, FEJÉR, Georgius (ed.). *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. Vol. I.-X. Budae: Typis typographiae regiae universitatis Hungaricae, 1829–1844 (ďalej CDH), resp. VIII, 1, s. 139, č. 120; *Regesten der Reichsstadt Aachen. 2. Band, 1301–1350*. Ed. Wilhelm Mummenhoff. Köln: Kurt Schroeder, 1937, č. 58. Prvého uhorského pútnika už v roku 1221 spomína THOEMMES, ref. 5, s. 39, čo ale spochybnili BÁLINT, Sándor – BARNA, Gábor. *Búcsújáró Magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza*. Budapest: Szent István Társulat, 1994, s. 38. ISBN 9633607523. Pozri aj *Aachen: Von den Anfängen*, ref. 6, s. 319.

ctitelia si okrem hlavných relikvií v mariánskom dóme prezerali aj ďalšie tri vzácne látky z tej istej karolínskej zbierky, ktoré boli uložené u benediktínov v Kornelimünsteri (zástera Kristova z poslednej večere, potné rúško jeho tváre z hrobu a čisté pohrebné plátno). Určite sa poklonili i ostatkom svätého Vojtecha v jemu zasvätenom chráme na vyvýšenom skalnom brale na okraji mesta pri jeho hradbách.¹³

Za vlády panovníka Ľudovíta I. (1342 – 1382) sa Aachen stal významným uhorským pútnickým miestom.¹⁴ Ako k tomu prišlo? V máji 1357 mesto navštívila s veľkým sprievodom sedemsto jazdcov jeho matka, kráľovná Alžbeta Poľská, posledná manželka Karola Róberta.¹⁵ Chcela svoju púť obetovať za šťastné východisko z vojny, ktorú viedol jej syn proti Benátkam. Počas pútnickej cesty vzdal kráľovský sprievod hold aj ostatkom sv. Alžbety uloženým v Marburgu, poklonili sa svätici s domácim uhorským pôvodom. Preto pravdepodobne na želanie kráľovej matky Alžbety niekedy v rokoch 1358 – 1366 zriadil kráľ Ľudovít na južnej strane mariánskeho dómu kaplnku pre svojich poddaných.¹⁶ V ktorý deň a rok bola uhorská kaplnka založená, presne nevedno. Ako medzník nám môže poslúžiť 6. marec 1360, keď Ľudovít vydal v prospech mariánskeho dómu v Aachene listinu. Žiaľ o jej obsahu nevieme vôbec nič.¹⁷

Napokon Ľudovít I. nebol v tom čase jediným panovníkom, ktorý takto zmýšľal. Podobne konal aj cisár a český kráľ Karol IV. Ten v úvode svojej listiny tvrdil, že mu ako cisárovi záležalo na tom, aby sa odvdáčil každému, kto sa staral o úctu k Bohu, bohoslužby a spásu duší. Na chválu Boha a Božej matky

13 WYNANDS, ref. 3, s. 78, 112-113.

14 Až do roku 1776, keď cisár Jozef II. púte zakázal. WYNANDS, ref. 3, s. 76; CARL, Alfred. *Aachen und sein Dom*. Aachen: Einhard Verlag, 2000, s. 80. ISBN 3930701839.

15 Die Chroniken der fränkischen Städte. Nürnberg. Dritter Band. In *Die Chroniken der deutschen Städte vom 14. bis ins 16. Jahrhundert. Bd. 3*. Leipzig: Verlag von S. Hirzel, 1864, s. 282; *Fontes rerum Germanicarum. Bd. 4*. Ed. Johann Friedrich Böhmer. Stuttgart: Verlag der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, 1868, s. 108-109 a 544; Die Chroniken der mittelhochdeutschen Städte. Mainz. Zweiter Band. In *Die Chroniken der deutschen Städte vom 14. bis ins 16. Jahrhundert. Bd. 18*. Leipzig: Verlag von S. Hirzel, 1882, s. 160. Literatúra: FAYMONVILLE, Karl. *Der Dom zu Aachen und seine liturgische Ausstattung vom 9. bis zum 20. Jahrhundert*. München: Verlag von F. Bruckmann, 1909, s. 364; PÓR, Antal. *Erzsébet királyné acheni zárandoklása 1357-ben*. Budapest: Athenaeum, 1901; TÖMÖRY, Edith. *Az Aachen-i magyar kápolna története*. Budapest: Németh József technikai könyvkiadó vállalat, 1931, s. 5; THOEMMES, ref. 5, s. 39, 82-83; BÁLINT – BARNA, ref. 12, s. 38.

16 Tömöry uvádza rozpätie 1342 – 1366, teda od prevzatia trónu Ľudovítovo až po vydanie pápežskej listiny o kaplnke a kaplánoch. TÖMÖRY, Edith von. Die Geschichte der Ungarischen Kapelle zu Aachen. In *Ungarische Jahrbücher*, 1932, roč. 12, č. 1-2, s. 189.

17 Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 39, fol. 1r Nr. 1, regest zo 17./18. storočia. Uvádza aj *Regesten der Reichsstadt Aachen. 3. Band, 1351-1365*. Ed. Thomas R. Kraus. Düsseldorf: Droste Verlag, 1999, s. 211, č. 326. ISBN 3770076036.

a ku cti sv. Václava, ktorého si Česi zvlášť vážili, hromadne putovali do ďalekého Aachenu s „veľkou námahou“ k relikviám do mariánskeho dómu. Aby sa o dušu týchto ľudí starali v ich jazyku, dal so súhlasom dekana a kapituly dómu zriadiť „v jeho vyvýšenej pravej časti na poschodí, pri kaplnke sv. Anny, matky Bohorodičky“, oltár zasvätený mučeníkovi sv. Václavovi. Benefícium oltára malo každoročne činiť 20 guldenov (zlatých). Oltár mal byť obdarovaný potrebnou liturgickou výbavou. Právo udelenia obročia a prezentácie kaplána oltárnika patrilo vydavateľovi listiny, jeho dedičom a nasledovníkom – teda českým kráľom. Ten, kto bol Karolom IV. alebo jeho nasledovníkom na tróne ustanovený ako kaplán oltára v Aachene, musel predstúpiť pred dekana a kapitolu mariánskeho chrámu. Nimi musel byť prijatý. Mal byť Čechom (*esse nacionis Boemie*), musel vedieť rozprávať po česky, byť duchovne schopným, aby sa mohol o cudzincov pútnikov postarať. V zakladajúcej listine z 20. decembra 1362 vydanéj v Aachene určil Karol IV. i ďalšie náležitosti tejto oltárnej základiny.¹⁸

Český oltár tak obohatil horné podlažie karolínskeho chrámu oktogónu (odstránený bol v roku 1734). Kedy sa k chrámu však začala pristavovať uhorská kaplnka, nemožno presne určiť. Sakrálny objekt v gotickom slohu bol prilepený k mariánskemu dómu z južnej strany, presnejšie povedľa južného schodiska veže. Tri nové vymurované steny kaplnky a jedna pôvodná stena vytvorili pôdorys štvoruholníka. Murivo s ostentami okien bolo zakryté členitou krížovou klenbou, čo dokazujú náčrty urobené po požiari mesta v roku 1656.¹⁹ Vchod do kaplnky sa nachádzal vo vnútri v oktogóne, teda vstupovalo sa do nej z interiéru chrámu. Vonkajší vchod nebol urobený.

Kedy mohlo byť celé dielo dokončené? To sa rovnako môžeme iba domnievať, no pravdepodobne do roku 1366 musela byť uhorská kaplnka dostavaná. Napovedať nám môžu dve pápežské listiny z Avignonu z 1. augusta 1366. Pápež Urban V. odpísal uhorskému kráľovi Ľudovítovi, že jeho prosbu vyslyšal. Zobral do ohľadu, že Aachen navštevoval veľký počet poddaných z Uhorska, aby sa tam spovedali zo svojich hriechov a činili duchovné pokánie. „*Tu v mene sv. kráľa Ladislava založili kaplnku, dostatočne ju vybavili a s ohľadom na kanonické predpisy vybudovali,*“ hovorila prvá listina. Na žiadosť panovníka povolil pápež v uhorskej kaplnke vykonávať bohoslužby dvom určeným kaplánom, pokiaľ boli spôsobilí a kanonicky menovaní. Dovolil im sem prichádzajúcich krajanov spovedať, udeľovať im pokuty a rozhrešenia. Mohli však konať iba v tých prípadoch, v ktorých to miestny ordinár, t. j. biskup z Lutychu, dovolil, aby to nevedelo k nežiaducim škodám na právach tamojšieho farára. Tiež smeli títo kapláni,

18 Originál listiny: Domarchiv Aachen, II. A.a. 2 Nr. 6. Odpisy: Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 4, pag. 1-3, (18. stor.); Stadtarchiv Aachen, Hs. 280, pag. 127-132 (18. stor.).

19 TÖMÖRY, ref. 16, s. 190.

kedykoľvek by to bolo potrebné, viesť všetky cirkevné úkony a udeľovať svia-
tosti, ako aj tam zomrelých pochovávať.²⁰ V druhom dokumente potvrdil Urban
V. základinu uhorskému kráľovi Ľudovítovi, ktorý sám osobne a aj jeho poddaní
vo veľkom počte navštevovali Aachen. Pápež zdôraznil, že uhorskí veriaci chce-
li získať spásu svojej duše a duší svojich predkov, preto bolo dôležité, aby mohli
v meste bezstarostne sláviť bohoslužby. Tu podľa kanonických predpisov teda
zriadili kaplnku sv. Ladislava, vybavili ju imaním a ustanovili dvoch kňazov,
ktorí stavbu a základinu kaplnky riadili a všetky právne nejasnosti a konkrétнос-
ti usporiadali. Kanonické právo a iné práva domácich museli, samozrejme, pri
zakladaní kaplnky zostať zachované.²¹ Zvlášť zaujímavá je pre nás informácia
pápeža o tom, že uhorský panovník kaplnku *canonice fundavit ac sufficienter
dotavit et construi fecit*,²² teda do roku 1366 muselo byť prvotné zakladateľské
úsilie kráľa zavŕšené úspechom.

Uhorská kaplnka v Aachene musela byť teda postavená, vybavená materiál-
nym zázemím pre kaplánov a zaistená právami a privilégiami. Panovník, ktorý
ju nechal povedľa mariánskeho chrámu na vlastné náklady postaviť, vo svojom
zakladateľskom úsilí nepokračoval sám. Opäť cisterciťského kláštora Panny Má-
rie v Piliši brat Henrich mu so zakladaním významne pomohol. Prečo? Henrich
bol v tom čase zároveň kráľovským kaplánom, tak jeho služby využil. Práve on
bol ako maďarsky hovoriaci kňaz splnomocnený panovníkom zriaďiť a dočasne
spravovať kaplnku pre uhorských pútnikov.²³ Hoci mal veľa ďalších povinností,
opäť bol od roku 1356 do februára 1379, službu panovníkovi si vysoko cenil
a neodmietol ju. Nevieme, kedy sa Henrich do Aachenu vybral, no podľa histo-

20 *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia. 2. Ab Innocentio pp. VI. usque ad Clementem pp. VII. 1352 – 1526.* Ed. Augustin Theiner. Romae: Typis Vaticanis, 1860, s. 82, č. 154 (ďalej VMHH 2); *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Rheinlande aus dem Vatikanischen Archiv. 5. Band, 1362 – 1378.* Ed. Heinrich Volbert Sauerland. Bonn: Hantstein, 1910, s. 196, č. 524/extract (ďalej URGR 5); *Lettres d'Urbain V (1362 – 1370). Tome I. (1362 – 1366). Textes et analyses.* Eds. Alphonse Fierens, Camille Tihon. Rome: Institut historique Belge; Paris: Champion, 1928, s. 849-850, č. 1821 [Analecta Vaticano-Belgica, vol. 9] (ďalej LUV 1).

21 VMHH 2, s. 82, č. 153; URGR 5, s. 195-196, č. 523/extract; LUV 1, s. 848-849, č. 1820.

22 VMHH 2, s. 82, č. 153; URGR 5, s. 195-196, č. 523/extract; LUV 1, s. 848-849, č. 1820. Uvádza aj TÖMÖRY, ref. 15, s. 6; THOEMMES, ref. 5, s. 83.

23 „*Ludouicus R. H. sacellum Ecclesiae B. M. V. Aquisgrani – adstruxit medio Henrici, Abbatis monasterii B. M. V. de Pilis, Ord. Cisterc. qui Henricus primum regis nomine Sacellanum assumpsit Ioannem dictum, sacramque supellectilem, obsequiis diuinis necessariam, eidem in vigilia SS. Apostolorum Simonis et Iudae Anno 1367 resignavit.*“ CDH IX, 4, 61. Literatúra: FUXHOFFER, Damian – CZINÁR, Maurus. *Monasteriologiae Regni Hungariae. Tomus II.* Pestini: Typis Ioannis Herz, 1860, s. 114; BÉKEFI, Remig. *A Pilisi apátság története 1184–1541. Tom. I.* Pécsset: Taizs József nyomda, 1891, s. 257, 369; HERVAY, Ferenc L. *Reperitorium historicum Ordinis Cisterciensis in Hungaria.* Roma: Editiones Cistercienses, 1984, s. 145.

ričky Edith Tömöry to bolo v roku 1367.²⁴ V meste, kde aj býval,²⁵ sa zdržal niekoľko rokov, údajne až desať. Vybudoval tam fungujúci rektorát kaplnky, správcovstvo, ktorého úlohou bolo zabezpečiť duchovnú starostlivosť o pútnikov z vlasti. Napokon nebol výnimkou, uhorskí vladári využívali služby pilišských opátov pomerne často. Kláštor cistercitov bol blízko pri Budíne, preto jeho rehoľníci sa zúčastnili viacerých zahraničných posolstiev.²⁶

Kanonické a patronátne právo stanovovalo konkrétne podmienky zakladania cirkevných ustanovizní. Kaplnku sv. Ladislava pri hlavnom mariánskom chráme v Aachene musel jej fundátor, uhorský kráľ Ľudovít, nielen postaviť, ale i dostatočne materiálne vybaviť – hnutelným i nehnuteľným majetkom. Vybavil ju preto viacerými liturgickými potrebami, majstrovskými prácami uhorských a talianskych zlatníkov, z ktorých veľa poslal do Aachenu po opátovi Henrichovi.²⁷ Vďaka textu listiny z 27. októbra 1367 vieme, že opát Henrich z kláštora Panny Márie v Piliši dosvedčil, že od neho v prítomnosti kapituly dómu v Aachene kráľom zaslané veci prevzal kaplán Ján, ktorý bol menovaný kráľovským kaplánom uhorskej kaplnky. Výbavu kaplnky a jej klenotnicu teda odovzdal opát Henrich kaplánovi Jánovi.

Čo poslal Ľudovít I. po Henrichovi do Aachenu? Tri omšové rúcha (ornáty), štyri tuniky, tri hodvábné opasky (cingulá), päť álbov so štólami a manipulmi, kompletnú výbavu troch oltárov (ich obliečky) a jednu liturgickú knihu – misál. Okrem toho tam doručil ďalšie klenoty: dva pozlátené kalichy, dve pozlátené ampulky a ďalšie dve strieborné ampulky, dva strieborné svietniky, tri relikviáre (monštrancie) s relikviami uhorských svätcov a kráľov – sv. Štefana, Ladislava a Imricha – a dve „postriebrené platne“, teda striebrom obkladané tabuľové obrazy (*duas tabulas cum argento coopertas*). Všetky predmety mali byť uschované v uzatvorenej skrinke v kaplnke a nesmeli byť odcudzené žiadnymi vtedajšími ani budúcimi kaplánmi. Opát Henrich prosil kapitulú dómu o to, aby na nariadenie dbala a aby neboli tieto vzácne veci použité na iný účel.²⁸ Ľudovít I.

24 TÖMÖRY, ref. 15, s. 7.

25 Správa z Aachenu 12. decembra 1660: „*Rex Ludovicus illam (capellam) dotavit cum in meris certorum domuum cum caeteris penitus exustorum censibus et pensionibus consistenter...*“, TAKÁCS, Sándor. Az aacheni magyar templom égéséről 1656-ban. In *Archeológiai Értesítő*, 1900, č. 20, s. 405, pozn. č. 2.

26 *Viac A kiváltságos ciszterci rend zirci, pilisi, pásztoi és szentgotthárdi egyesített apátóságainak névtára az 1910–1911. iskolai évre*. Budapest: Stephaneum, 1910, s. 19, 44 a i.

27 CDH IX, 4, 91-92 (inventár kaplnky z roku 1367), pozri aj CDH IX, 5, 525-526 (inventár z roku 1381). Literatúra: TÖMÖRY, ref. 15, s. 8, 9, 54-55; DERCSÉNYI, Dező. *Nagy Lajos kora*. Budapest, s. d., s. 168. O kaplnke a daroch aj PÓR, Antal. Az Aacheni magyar kápolna XIV. századi magyar ötvösműveiről. In *Archeológiai Értesítő*, 1892, č. 12, s. 432-433; PÓR, Antal. Nagy Lajos király Madonna-képeiről. In *Archeológiai Értesítő*, 1900, č. 20, s. 402-404.

28 Originál listiny: Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 5 II.

tak urobil všetko potrebné: zabezpečil pre kaplnku relikvie uhorských svätcov, umelecké cennosti, liturgické predmety, paramenty a devocionálie, ktoré mali slúžiť pri odriekaní liturgie a na ochranu uhorských pútnikov.²⁹ Dnes sa v Aachene nachádza iba časť darovaných predmetov; môžeme ich vidieť vystavené v klenotnici mariánskeho dómu.

Z darovaných predmetov sa dodnes zachovali dva drevené tabuľové obrazy Panny Márie s dieťaťom Ježišom a jeden obraz korunovanej Panny Márie, všetky obložené briliantmi. Teda obrazy sú dokonca tri,³⁰ tri strieborné pozlátené relikviáre s ostatkami viacerých svätcov,³¹ dva strieborné pozlátené svietniky slúžiace pre akolitov, dve erbové spony z chórových plášťov s dvoma erbovými odznakmi a dva kalichy (tie ale pochádzajú zo začiatku 16. storočia).³² Väčšinu z mimoriadne cenných predmetov zdobí symbolika uhorských anjouovských brviem a ľalií, čo bezpečne identifikuje dary Ľudovíta I. Do Aachenu ich priniesol opát Henrich asi v roku 1367, keď bola uhorská kaplnka úplne dokončená. Posledné klenoty však boli dodané až po Ľudovítovej korunovácii v Poľsku, čo dokumentuje ich výzdoba poľskými erbmi (korunovaný bol v Krakove 17. novembra 1370).³³ Do úvahy musíme brať i to, že 2. polovica 14. storočia bola obdobím hojného obdarovávanía najrôznejších miest, katedrál, kostolov a bratstiev z prebytkov kráľovského dvora.³⁴ Kaplnka bola prioritou, tam sa z kráľovských darov dostalo skutočne mnoho a vysokej hodnoty.

Liturgické knihy pre uhorskú kaplnku sv. Ladislava zakladateľa rovnako spoľahlivo zabezpečili. Jeden spomínaný misál daroval panovník, z obalov ďalších kódexov sa nám podľa Dező Dercsényiho zachovali cenné kovania v tvare uhorských a kráľovských erbov.³⁵

Magistrát mesta Aachen bol pri zaistení nehnuteľností pre kaplnku veľmi ústretový a súčinný. Ľudovít I. sa na oplátku odmenil mestu 2. marca 1369 vý-

29 Podobne vybavil drahocennosťami i druhú zahraničnú kaplnku v Mariazelli, pozri PÓR, Antal. *Nagy Lajos 1326–1382*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1892, s. 590-593; DÉKÁNI, Kálmán. *Küküllei János Nagy Lajos király viselt dolgairól*. Brassó: Brassói Lapok, 1906, s. 149-150.

30 LEPIE - MINKENBERG, ref. 6, s. 83-85.

31 LEPIE - MINKENBERG, ref. 6, s. 86-87.

32 LEPIE - MINKENBERG, ref. 6, s. 88-89.

33 Viac BOCK, Franz. Die Geschenke Ludwigs des Grossen, Königs von Ungarn und Polen an die Krönungskirche deutscher Könige in Aachen. In *Mitteilungen der K.K. Central-Commission*, Bd. 7, 1862, s. 113-119. O sedemdesiatych rokoch hovorí i TAKÁCS, ref. 25, s. 404-406. Podľa Antal Póra (Erzsébet királyné, ref. 15, s. 15) však časť z darovaných predmetov s poľským erbom mohla do Aachenu priniesť už kráľovná Alžbeta (Poľská) počas svojej pútnickej cesty v roku 1357.

34 Viac PÓR, ref. 29, s. 594, pozn. č. 1; o štedrej kráľovnej Alžbete viac: PÓR, ref. 15, s. 12-13.

35 Viac pozri DERCSÉNYI, ref. 27, s. 167-168.

sadnou listinou pre jeho obchodníkov. Kupcom z Aachenu prisúdil v Uhorsku rovnaké práva, aké mali kupci z Norimberku a Prahy. Ako uvádzala listina, „*kráľ Uhorska, Dalmácie, Chorvátska, Ramy, Srbska, Vladimírska, Kumánie a Bulharska, knieža zo Salerna a pán z Monte Sant'Angelo potvrdil, že dobročinnosť kráľa by sa nemala týkať iba svojich poddaných, ale slávu kráľovskej cnosti by mal rozširovať aj u cudzích národov*“. Dosvedčil, že on so zreteľom na svoj kráľovský úrad, ale tiež z presvedčenia, richtárovi, rade, mešťanom a obyvateľom mesta Aachen, kde bola postavená nádherná bazilika Panny Márie, ochrankyne jeho ríše, preukázal všetku svoju náklonnosť a od každého ju i späť dostal. Ďalej hovoril: „*Pretože oni s obdarovaním oltára uhorskej kaplnky v spomínanej bazilike v meste a kraji Aachen spontánne a veľmi obratným spôsobom súhlasili, my za to poskytujeme mešťanom a obyvateľom mesta Aachen v našej krajine navždy rovnaké privilégia, slobody a zvyklosti, ktoré užívajú v Uhorsku obchodníci z Prahy a Norimberku*.“ Zakázal preto všetkým prelátom, barónom, grófom, kastelánom, šľachte, daňovníkom i úradníkom svojej ríše s hrozbou straty jeho milosti proti tomuto kráľovskému ediktu brojiť a prikázal im aachenských obchodníkov v jeho ríši ochraňovať.³⁶

Ďalším problémom, ktorý musel panovník riešiť, bola otázka stálej duchovnej služby pre pútnikov. Listinou z 2. januára 1370 zriadil rektorát kaplnky a ustanovil v nej dve kaplánske miesta.³⁷ V úvode dokumentu obširným výkladom poukázal na povinnosť, ktorú mali korunované hlavy voči viere ľudu. Vyjadril vďaku obozretnosti richtára, prisažných a senátu mesta za to, že sa podarilo k priazni a pocte jeho predchodcov, svätých kráľov Štefana a Ladislava, tiež kráľoviča Imricha, ktorých relikvie ležali v chráme v Aachene a ktorých zásluhy sa cez hranice jeho ríše stali takto známe, dokončiť tento zázrak. V mariánskom chráme na vlastné trovy vybudoval kaplnku a ošetril dve kaplánske, čo učinil „*za spásu svojej duše a duší svojich rodičov s nádejou na večnú odmenu v nebi*“. Kráľ podriadil uhorskú kaplnku spolu so všetkými beneficiami a výbavou na svojom mieste richtárovi, prisažným a senátu mesta v dôvere v ich vernosť Bohu. Listinou zabezpečil právne nároky kaplnky voči mestu. Vyhradené do budúcnosti zostalo to, že obaja kapláni museli byť vždy menovaní uhorskými kráľmi.³⁸

36 PELTZER, Rudolf Arthur. Ein Handelsprivileg des Königs Ludwig I. von Ungarn für Aachen, 1369, März 2. In *Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins*, 1906, č. 28, s. 452-454, v edícii listiny sú uvedení hodnostári s chybami. *Regesten der Reichsstadt Aachen. 4. Band, 1366-1380*. Ed. Thomas R. Kraus. Düsseldorf: Droste Verlag, 2002, s. 98-100, č. 219. ISBN 3770076188.

37 CDH IX, 4, 215-218. O právnom postavení ustanovených kaplánov pojednáva aj následná listina opáta Henricha, CDH IX, 4, 265-267.

38 Jednoduchý odpis: Stadtarchiv Aachen, RA II Allg. Akten 932, Nr. 4-5 (fól. 2r-3r, 4r-5r, staršia sign. Nr. 3).

Opát cisterciáckeho kláštora Panny Márie v Piliši potom listinou zo 16. apríla 1370 zaradil uhorské kapláňky do telesa miestnej kapituly. Henrich rekapituloval udalosti a konštatoval, že bol poslaný kráľom Ľudovítom I. k dekanovi a kapitule mariánskeho dómu v Aachene, aby preskúmal možnosti zriadenia kaplnky. Kráľ ju podľa neho vybudoval z pokory a úcty k Matke Božej. Jeho poveril v tejto veci ako vyslanca, poslal ho tam, aby zaistil zaopatrenie pre dvoch kaplánov. Opát musel s dekanom a tamojšou kapitulou spolupracovať – a to nielen pri zriadení kaplnky a jej správcovstva, ale tiež pri dohodnutí základných podmienok – podobne ako to urobil cisár Karol IV. pri založení oltárnickva sv. Václava na poschodí chrámu. Dohoda o kaplánoch obsahovala nasledujúce náležitosti: oboch kaplánov museli uviesť do úradu dekan a kapitula, rovnako ako ostatných kaplánov mariánskeho chrámu. Pred nimi museli zložiť osobitnú prísahu a pod ich tretnú právomoc mali spadať. V prípade, ak by bol v uhorskej kaplnke k dispozícii iba jeden kaplán alebo jeden, či obaja kapláni by pre úmrtie, odstúpenie, odchod z mesta, či z iných príčin vypadli, dekan a kapitula museli kaplnku obsadiť inými kaplánmi z chrámu, pričom mali medzi nich proporčne rozdeliť uhorské dôchodky. Takéto prechodné obdobie malo trvať tak dlho, pokiaľ uhorský kráľ alebo jeho nasledovník dekanovi a kapitule v Aachene nejakého iného alebo iných kaplánov nepredstavil. Ak by jeden z kaplánov odišiel, druhý kaplán mal počas mesiaca uhorskému kráľovi alebo jeho nasledovníkovi uprázdnenie miesta (vakanciu) nahlásiť. Samozrejme, všetky existujúce výdavky sa museli vyplatiť z dôchodkov odídeneho kaplána. Dekan a kapitula mohli a smeli k tomu nedbanlivého kaplána donútiť. Vydavateľ listiny opát Henrich v jej závere apeloval k dodržiavaniu predpísaných ustanovení, lebo slúžili v prospech kráľa Uhorska a jeho nasledovníkov.³⁹

Veľmi záslužnú prácu v cudzine, ako je vidno, vykonal práve pilišský opát Henrich. Jeho hlavným poslaním bolo vyjednávanie, jeho úlohou bolo dohody zmluvne zaistiť. Údržbu a prevádzku kaplnky a zásobovanie oboch kaplánov zabezpečil na okolitých trhoch, pozemky zadovážil v spolupráci s magistrátom mesta. Henrich nadobudol organizačné skúsenosti už počas svojho pôsobenia v cisterciáckom kláštore Svätého Kríža v Heiligenkreutzi (ako *prius cellerarius S. Crucis in Austria*). Aj pilišský konvent ako opát spravoval úspešne, lebo popri duchovnom vzraste podstatne rozmnožil i jeho majetok.⁴⁰ Kráľovskú dôveru ani v tomto prípade nesklamal. Cezhraničné dielo sa mu definitívne podarilo dokončiť až vtedy, keď novozriadený rektorát a obaja kapláni začali slúžiť pútnikom i obyvateľom mesta Aachen.

39 Original listiny: Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 61.

40 Viac napr. v dvoch listinách z roku 1378, CDH IX, 5, 283-284, 285. Pozri aj listinu Ľudovíta I. z 8. novembra 1373, BÉKEFI, ref. 23, s. 370; FUXHOFFER – CZINÁR, ref. 23, s. 114, pozn. 4.

Úspešnú zakladateľskú prácu korunoval z Avignonu 15. októbra 1371 pápež Gregor XI. veľkodušným udelením stodňových odpustkov od časných trestov za hriechy. Určil ich všetkým, ktorí vyznali svoje hriechy a tým, ktorí navštívili kaplnku sv. Štefana a Ladislava v Aachene „*založenú a vybavenú uhorským kráľom Ludovítom I.*“ Odpustky sa týkali sviatkov Vianoc (25. 12.), Obrezania Pána (1. 1.), Zjavenia Pána (6. 1.), pohyblivých sviatkov Veľkej noci, Nanebovzatia Pána, Božieho tela, Turíc, ďalej Narodenia Panny Márie (8. 9.), Zvestovania Panny Márie (25. 3.), Očisťovania Panny Márie (2. 2.), Nanebovzatia Panny Márie (15. 8.), Narodenia Jána Krstiteľa (24. 6.), Petra a Pavla (29. 6.) a sviatkov sv. Štefana (26. 12.), Ladislava (27. 6.), Všetkých svätých (1. 11.). Potom sa týkali oktáv nasledovných sviatkov – vianočnej oktávy (1. 1.), oktávy Zjavenia Pána (13. 1.), oktávy Veľkej noci, Nanebovzatia Pána a Božieho tela, Narodenia Panny Márie (15. 9.) a jej Nanebovzatia (22. 8.), oktávy Narodenia Jána Krstiteľa (1. 7.), Petra a Pavla (6. 7.), ako aj šiestich nasledujúcich dní po Turícach. Stodňové odpustky (odpustenie trestov za hriechy) zahŕňali zbožnú návštevu kaplnky a to každoročne počas hore uvedených sviatkov a slávenia počas obdobia jedného roka a štyridsiatich dní, alebo sa týkali tých, ktorí kaplnku navštívili počas oktáv spomenutých sviatkov po dobu šiestich dní. Odpustky boli prístupné po dobu dvadsiatich rokov.⁴¹

Založenie uhorskej kaplnky sv. Ladislava ako bohumilý čin hodný úcty pripomínal nasledujúcim generáciám pamätný fundačný nápis. Najstarší nápis na kaplnke, ktorého podobu nepoznáme, oznamoval: „*Haec capella a Ludovico I., Hungariae rege, anno 1367 per dominum Henricum, abbatem de Pilis, erecta.*“ Nič detailnejšie však o ňom nevieme, keďže nápis sa stratil.⁴² V dvoch archívoch mesta Aachen, v mestskom aj biskupskom, sa ale nachádza viacero overených či jednoduchých odpisov nápisu z novšej pamätnej tabule, ktorá visela pri vchode do barokovo prestavanej kaplnky. Kedy tabuľa, ktorá je dnes rovnako stratená, vznikla, nie je presne známe. Odpisy jej textu však pochádzajú zo 17. a 18. storočia (*Inscriptio tabulae antiquissimae quondam in Capella Hungarica in Regali Ecclesia B:MV: Aquisgrani affixa est tenoris sequentis:*). Text hovoril o tom, že kaplnku založil a vybavil uhorský kráľ Ludovít, ktorý ju dal posvätiť na počesť Panny Márie a sv. Anny, uhorského kráľa sv. Štefana, jeho syna vojvodu sv. Imricha, kráľa sv. Ladislava, rímskeho cisára sv. Henricha, sv. Kunigundy,

41 „...predictam capellam devote visitaverint annuatim, singulis videlicet festivitatum et celebritatis unum annum et quadraginta dies, ac octavarum ipsarum et predictorum sex dierum diebus, quibus predictam capellam visitaverint ut prefertur, centum dies de injunctis eis penitentiis misericorditer relaxamus; presentibus post viginti annos minime valituris“. *Lettres de Grégoire XI (1371 – 1378): Textes et analyses*. Ed. Camille Tihon. Bruxelles: Institut historique belge de Rome, 1958, s. 497, č. 1172; *Regesten der Reichsstadt Aachen*, 4. Band, ref. 36, s. 174-175, č. 345.

42 THOEMMES, ref. 5, s. 83.

manželky a vdovy a ďalších svätých uhorských kráľov: „*Hanc capellam dotavit et ornamentis pretiosis dicavit, Ludovicus rex Hungariae, ipsamque aedificari procuravit et consecrari in honorem beatae Mariae Virginis sanctaeque Annae, sancti Stephani regis Hungariae, sancti Emerici filii eius ducis Sclavoniae, sancti Ladislai regis Hungariae, sancti Henrici imperatoris Romanorum, sanctae Chunegundae uxoris et viduae, et caeterorum sanctorum regum Hungariae anno Domini 1374 Quarto Augusti.*“⁴³ Za textom niektorých odpisov bola uvedená či dodatočne dopísaná aj sv. Alžbeta, dcéra uhorského kráľa (*sanctae Elisabethae filiae Regis Hungariae*), takže odpisy sa nezhodovali. Žiadny z odpisov však nehovoril zásadne nič iné.

Problematický je ale dátum uvedený na doske 4. august 1374, ktorý je podľa nás chybný. Omyl vyplýval z nesprávneho prepisu datovania zakladacej listiny rektorátu kaplnky. V už spomínanej listine kráľa Ľudovíta z 2. januára 1370 je v závere napísaná táto datovacia formula: *Datum per manus Venerabilis in Christo patris Domini Ladislai Episcopi Wesprem Regni nostri cancellarii, et Aulae nostrae vice cancellarii, fidelis nostri et dilecti, Anno Domini Millesimo, trecentesimo septuagesimo quarto nonas Mensis Januarii Regni autem nostri anno vicesimo nono...*⁴⁴ Chyba vyplynula z jej prepisu – nejde o rok založenia 1374, ale rok 1370. Dokazuje to aj druhá kontrola, panovník bol korunovaný v Stoličnom Belehrade (Székesfehérvári) 21. júla 1342, teda dvadsiaty deviaty rok jeho vlády je rok 1370. Avšak už v regeste odpisu listiny je chyba, takže pomýliť sa musel niektorý zo starších notárov mariánskeho chrámu: *Copia foundationis Capellae Hungarorum de anno 1374*. Problém s tým mal aj Georgius Fejér, keď vytváral svoju edíciu *Codex diplomaticus Hungariae*. Spomenutú listinu zverejnil dvakrát, aj k roku 1370, aj k roku 1374.⁴⁵ Problém s čítaním dátumu zakladajúcej listiny rektorátu uhorskej kaplnky sa teda prejavil aj v nápise na nej zavesenej fundačnej dosky,⁴⁶ či v nápise na kartuši nad oltárom po neskorobarokovej prestavbe kaplnky s posvätením 15. septembra 1767 (*Fundata à Lodovico I. rege Hungariae 1374*).

Zbožné činy kráľa Ľudovíta I. opísal Antonio Bonfini v kronike *Rerum Ungaricum decades*. Bonfini nestihol svoju kroniku do smrti Mateja Korvína roku 1490 dokončiť, ale urobil tak až po nástupe Vladislava II. V diele spomínal aj dve mariánske stavby, ktoré Ľudovít I. v cudzine založil, a to v Aachene a Ma-

43 Päť jednoduchých odpisov pozri: Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 7.

44 Podľa jednoduchého odpisu: Stadtarchiv Aachen, RA II Allg. Akten 932, Nr. 4-5 (fol. 2r-3r, 4r-5r, staršia sign. Nr. 3).

45 CDH IX, 4, s. 215-218, č. 123 (pre rok 1370) a s. 561-564, č. 324 (pre rok 1374, či dokonca 1373).

46 Pozri napr. ďalší overený odpis nápisu na doske zneje podobne: Stadtarchiv Aachen, RA II Allg. Akten 932, Nr. 6 (staršia sign. Nr. 4).

riazelli: *Duas item aediculas regio sumptu constructas magne Matri erexit, ac ingenti donatiuo excoluit: in Aquisgrano alteram, alteram in Cellis.*⁴⁷ Zo zápisu v mestskom archíve v Aachene zo 17. – 18. storočia však vieme, že kronikár Bonfini mal v úmysle v diele venovať viac priestoru uhorskej kaplnke,⁴⁸ no prvé vydanie kroniky z Bazileja 1568 nič viac o nej neuvádzalo. Na základe uvedeného textu je možné sa domnievať, i keď ďalší dôkaz nemáme, že kráľ Ľudovít bol v roku 1374 s uhorskými veriacimi na púti v Aachene.⁴⁹

Na základe zachovaných archívnych dokumentov sa vyjadríme i k otázke praktického fungovania uhorskej kaplnky. Materiálne zabezpečenú ju vložili v rokoch 1370 – 1374 do starostlivosti mesta a tamojšej kapituly dómu. O listine zo 16. apríla 1370 sme sa už zmienili. Dvaja kráľom menovaní kapláni mali byť podriadení dekanovi a kapitule, pred ktorou mali skladať prísahu. Mená prvých kaplánov poznáme – išlo o dvoch Jánov – spomínaných ako Johannes (1367) a Johannes Gerlacus (1381).⁵⁰ Je zrejmé, že spočiatku neboli všetky ich kompetencie ujasnené, pretože najmä v časoch púti vznikali v dóme spory. Roztržky musela ukončiť rámcová zmluva z 19. novembra 1390 (*De concordia facta inter prepositum et capitulum et C Flor(enis) tempore ostensionis reliquiarum capitulo solvendis*). Vtedy gróf Wilhelm von Wied ako prepošt mariánskeho dómu došvedčil, že medzi ním a jeho kostolníkom na jednej strane a dekanom a kapitulou a ich kňazmi i kaplánmi na strane druhej prebiehal dlhotrvajúci spor o práva prepoštvstva a kostolníctva. Vymenoval nasledovné kauzy: 1. vystavovanie svätenín v sieni chrámu (*gerkamer*); 2. obmedzenia a nezhody pri stavbe novej gotickej chórovej haly; 3. spravovanie uhorskej kaplnky (*van der ungerser capellen*); 4. zadržiavanie dôchodkov hlavného oltára Panny Márie; 5. ustanovenie mladých duchovných, ktorí mali v dóme pred oltárom sv. Kríža slúžiť a vysluhovať omše pre cudzincov; 6. ich listinou potvrdené dlhy; 7. znášanie výdavkov štyristo guldenov vynaložených pri poslednej „sedemročnej“ púti (v roku 1384)

47 *Antonii Bonfinii Rervm Vngaricarvm decades quatvor, cvm dimidia etc.* Basileae: Ex officina Oporiniana, 1568, s. 377.

48 „*Ampliore sumptu Ludovicus ejus nominis primus Ungariae Rex, Sigismundi Imperatoris socer, sub annum 1374 ungaros suos continuato majorum more, Aquisgranum deduxit, et prae-ter regia allata munera sacellum in ipsa principe mariana aede divae virginis Aquensi posuit, quod sacellum hodie ungaricum cum perrenni gentis illius, nationisque laude appellatur. In eo rex pius aram in qua pro regni ungarici incolumitate aeternum numini litaretur, facultatibus egregie atque amplipimis possessionibus instruxit. Chronicon ungariae a Bonfinius ita habent. Capellam Aquisgrani construxit, sufficienterque et largiter dotavit, ac pretiosius utensilibus ad cultum divinum vasis, calicibus, libris ac ornamentis diversis et calice de auro puro decoravit...*“ (Stadtarchiv Aachen, K. St. Marien 234, Nr. 20).

49 Spomínajú to aj THOEMMES, ref. 5, s. 40; BÁLINT – BARNA, ref. 12, s. 38.

50 CDH IX, 5, 525-526. Literatúra: BÉKEFI, ref. 23, s. 369-370; TÖMÖRY, ref. 15, s. 8, 60; THOEMMES, ref. 5, s. 83; HERVAY, ref. 23, s. 145; BÁLINT – BARNA, ref. 12, s. 38.

a pri ukazovaní svätenín z veže chrámu; 8. veľa ďalších vecí, ktoré prepošť písomne odovzdal ako žalobu vojvodovi Wilhelmovi II. a vojvodkyni Márii z Jülichu a Geldern. Obe strany tieto nezhody, ako sa zdá, vzájomnou zmluvou odstránili. V budúcnosti – ako všetci prisľúbili – viac žiadny spor nepovstane.⁵¹

Pri opise príjmov a dôchodkov uhorskej kaplnky musíme vziať do úvahy, že náš výpočet nebude úplný. Informácie o majetkových pomeroch máme totiž iba sporadické. Zachovali sa len stručné registry niektorých listín z rokov 1362 – 1390, úplné texty nám žiaľ absentujú. Kaplnka od začiatku vlastnila niekoľko domov v meste a dôchodkov z nich, taktiež istú výmeru lúk (pozemkov), resp. nivy pri hradbách mesta. Nehnutelnosti boli z majetkového hľadiska významné, lebo z nich plynuli pomerne zaujímavé finančné príjmy (zins). Riadny chod kaplánskej „stanice“ bol teda od samého začiatku dostatočne materiálne zabezpečený, o čo sa postarali uhorský kráľ Ľudovít I. a pilišský opát Henrich v spolupráci s magistrátom mesta a kapitulou dómu.

Registry listín zoradené podľa dátumov obsahovali tieto údaje: 1. január 1362 – Listina týkajúca sa dôchodku z domu *Mohrenhaupt* na námestí k prospechu uhorskej kaplnky (označenie domu *Bierbaum*: hruška);⁵² 16. február 1366 – Uhorská kaplnka nadobudla dom s dvoma príjmami v ulici Scherpstrasse (*Scharpstrass*);⁵³ 9. október 1367 – Listina týkajúca sa dôchodku pätnásť guldenov z domu *Rosenkrantz*, ktorý uhorskej kaplnke zakúpili za tristo guldenov;⁵⁴ 22. október 1367 – List predstaviteľov mesta týkajúci sa dôchodku dva guldeny z domu nazývaného „Koža“ ležiaceho pred vstupným dvorom dómu (*Parvisch*) pod kováčmi (*auf die Geyß vor das Paruis under die schmied*), ktorý kaplnke zakúpili za štyridsať guldenov. Polovica poplatku pribudne na Veľkú noc a druhá polovica na sviatok sv. Remigia (1. októbra);⁵⁵ 1367 – List predstaviteľov mesta týkajúci sa získania šiestich jutár nivy v priekope medzi Jakubovou bránou a Kráľovskou bránou (*6 morgen bendtz im grabenn zwischen s. Jacobs und Konnigspfortz*) pre uhorskú kaplnku, pričom za každé jedno jutro bolo zaplatených osemdesiat guldenov;⁵⁶ 23. október 1367 – List predstaviteľov mesta týkajúci sa dôchodku päť guldenov z domu na Bendstrasse (*Bhennenstraß*), ktorý uhorskej

51 Originál listiny: Düsseldorf, Landesarchiv Nordrhein-Westfalen Abteilung Rheinland, Aachen, St. Marien, Urk. 269. Neúplná edícia: THYSSEN, Erwin. Die Heiligtumsfahrt-Ausstellung 1909. In *Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins*, 1910, č. 32, s. 289-291. Výťah z dokumentu: *Regesten der Reichsstadt Aachen. 5. Band, 1381–1395*. Ed. Thomas R. Kraus. Düsseldorf: Droste Verlag, 2005, s. 231-233, č. 423. ISBN 9783770076253.

52 Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 39, fol. 1r Nr. 2.

53 Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 39, fol. 1r Nr. 3.

54 Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 39, fol. 1r Nr. 4.

55 Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 39, fol. 1r Nr. 5.

56 Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 39, fol. 1r Nr. 6(a).

kaplnke zakúpili za sto guldenov;⁵⁷ 26. október 1367 – List predstaviteľov mesta týkajúci sa dôchodku šesť guldenov z domu v ulici Scherpstrasse, oproti *den Wesch*, ktorý uhorskej kaplnke zakúpili za stodvadsať guldenov;⁵⁸ 22. október 1368 – Listina týkajúca sa dôchodku päť guldenov splatných z jedného kúpeľného domu na námestí ležiaceho vedľa hostinca (*auf ein badehauß auf den hoff neben das gasthauß*). Každý jeden gulden dôchodku zakúpila uhorská kaplnka za pätnásť guldenov;⁵⁹ 4. január 1370 – Listina uhorského kráľa o kaplnke potvrdená pečaťou zo 4. januára 1370 (alebo 2. januára), s ktorou radnica súhlasila;⁶⁰ 20. december 1373 – Listiny týkajúce sa predaja dedičného dôchodku troch guldenov, troch mariek a dvoch šilingov. Spätne odkúpenie bolo možné tak, že za každý pfenig renty sa malo vyplatiť pätnásť pfenigov;⁶¹ 2. január 1384 (aj 14. apríl 1414) – List predstaviteľov mesta týkajúci sa vyplateného dôchodku vo výške dvoch guldenov z kráľovských kúpeľov k udržiavaniu lampy v uhorskej kaplnke (*zu einen Lampen unterhaltung uf des konigsbadt*);⁶² 23. marec 1390 – List predstaviteľov mesta týkajúci sa hraníc, resp. hraničných stĺpov medzi Segrédovým mlynom (dnes na *Karlsgraben*) a nivou uhorskej kaplnky (*von des bendts peelen mit der Segraitz muellen*);⁶³ 13. júl 1390 (*auf s. Margareithen tag*) – Listina týkajúca sa dôchodku dvoch guldenov z domu a dvora ležiacom pod domom s „oblečením“ (*auf ein hauß uf den hof unter den gewanthauß gelegen*) k prospechu uhorskej kaplnky.⁶⁴

Kaplánov uhorskej kaplnky sa týkali aj viaceré testamentárne odkazy, ktoré obdarovávali mariánsky chrám alebo jeho konkrétne oltáre. Išlo o posledné vôle aristokratov, mešťanov alebo cirkevných hodnostárov, ktorí chceli zanechať cirkvi konkrétne materiálne alebo duchovné dobro. Zachoval sa napr. testament Konráda zvaného Ranspuet, kanonika z Aachenu, ktorý spísal 20. novembra 1371. V ôsmom odkaze vymedzil správcom oltárov a kaplánom vo vnútri mariánskeho dómu, resp. osobám požívajúcim cirkevnú imunitu (*infra limites*) jednorazovú platbu dva šilingy (*solidi*).⁶⁵

K zavŕšeniu celého procesu zakladania uhorskej kaplnky prišlo v roku 1381. Vtedy bol do Aachenu vyslaný Henrichov nástupca brat Ulrich, cisterciacký opát

57 Domarchiv Aachen, II. A. b. 8 Nr. 39, fol. 1v Nr. 8.

58 Domarchiv Aachen, II. A. b. 8 Nr. 39, fol. 1v Nr. 7.

59 Domarchiv Aachen, II. A. b. 8 Nr. 39, fol. 1v Nr. 10.

60 Domarchiv Aachen, II. A. b. 8 Nr. 39, fol. 1v Nr. 9.

61 Domarchiv Aachen, II. A. b. 8 Nr. 39, fol. 1v Nr. 11.

62 Domarchiv Aachen, II. A. b. 8 Nr. 39, fol. 1v Nr. 12.

63 Domarchiv Aachen, II. A. b. 8 Nr. 39, fol. 1r Nr. 6(b).

64 Domarchiv Aachen, II. A. b. 8 Nr. 39, fol. 1v Nr. 13.

65 Originál: Domarchiv Aachen, IV 5 Nr. 4. Výtah z testamentu: Regesten der Reichsstadt Aachen, 4. Band, ref. 36, s. 176-178, č. 351.

z Piliša, aby uskutočnil jej vizitáciu a dozrel na všetky v nej uschované cennosti.⁶⁶ Bližšie nám o tom hovorila listina z 9. júna 1381. Brat Ulrich, opát kláštora v Piliši v diecéze Vesprém dosvedčil, že bol uhorským kráľom Ľudovítom poverený návštevou kaplnky, ktorá bola postavená povedľa mariánskeho dómu v Aachene jeho predchodcom opátom Henrichom a vybavená z iniciatívy uhorského kráľa, na jeho trovy a pod jeho osobným dohľadom. Spoločne s vicedekanom a kapitulou dómu našli v úschove kráľovského kaplána Jána Gerlacha nasledovné liturgické predmety a klenoty: šesť ornátov; päť álb so štólami a manipulmi; tri hodvábné opasky; tri kompletne obliečky oltára; dva pozlátené kalichy; dve pozlátené ampulky; dve strieborné ampulky; dva strieborné svietniky; tri monštrancie s relikviami svätých uhorských kráľov Štefana, Ladislava a Imricha (Henricha); dva striebrom obložené obrazy; jeden misál a dva chórové plášte s garnitúrou. Prijem kaplnky (cenzus) vynášal 97 guldenov. Okrem toho mali naporúdzi ďalších 340 guldenov v úsporách, ktoré vydavateľ listiny brat Ulrich nadobudol z ďalších dôchodkov. Za stratený príjem bolo považovaných 23 guldenov. Vyššie uvedené predmety zverila kapitula dómu kaplánovi Jánovi do ďalšej úschovy v kaplnke pod podmienkou, že žiadny z kaplánov nič z toho neodcudzí. Ulrich kapitolu poprosil, aby dbala o to, že sa nič nepredá alebo nevymení za iné veci.⁶⁷

Na tomto mieste je nevyhnutné sa vyjadriť aj k otázke zasvätenia uhorskej kaplnky. Prvé patrocínium kaplnky bolo svätoladislavské, tak vystupovala aj v pápežskom breve z Avignonu 1. augusta 1366, ako sme sa o ňom už zmienili. Rytierska kultúra v 14. storočí vrcholila, kult sv. Ladislava bol módnou záležitosťou a králi rytieri Karol Róbert a Ľudovít I. z Anjou ho mali vo zvláštnej úcte ako ideál svojho stavu.⁶⁸ Keď postupom času pribúdali v kaplnke či v mariánskom dome relikvie ďalších uhorských svätcov, tak sa svätýňa v dobových správach nazývala obširnejšie, s uvedením mien ďalších patrónov. V listine z 27. októbra 1367 sa hovorilo o troch darovaných monštranciách s relikviami uhorských kráľov sv. Štefana, Ladislava a Imricha (*tres monstrantias cum reliquiis sanctorum Stephani et Ladislai et Henrici regum Hungariae*). V nápise na novšej tabuli s problematickým dátumom 4. augusta 1374, ako sme už spomínali, sa hovorilo o konsekrácii svätýne ku cti Panny Márie a sv. Anny, uhorského kráľa Štefana, jeho syna vojvodu Imricha, kráľa Ladislava, rímskeho cisára Henricha,

66 CDH IX, 5, 525-526; TÖMÖRY, ref. 15, s. 9, 54; THOEMMES, ref. 5, s. 83-84; BÁLINT – BARNA, ref. 12, s. 38.

67 Originál listiny: Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 8. Inventár kaplnky je uvedený aj v odpise: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL), sign. DL-DF 276146.

68 Viac o jeho rytierskom kulte: *László király emlékezete*. Ed. György Györffy. Budapest: Magyar Helikon Könyvkiadó, 1977; *Athleta Patriae – Tanulmányok Szent László történetéhez*. Ed. László Mezey. Budapest: Szent István Társulat, 1980 [Hungarica Sacra 1].

Kunigundy, jeho manželky a vdovy i ďalších svätých kráľov. Pod textom bola dopísaná aj kráľovská dcéra sv. Alžbeta. Ako vidíme, počet zasvätení uvádzaných v historických prameňoch stúpala v súvislosti s prinášaním ďalších a ďalších relikvií uhorských svätcov do Aachenu, a to najmä v období baroka.

Sporné je zasvätenie sv. Henrichovi (II.), rímskemu cisárovi (1014 – 1024),⁶⁹ za ktorým môžeme hľadať aj inú osobu, spomínaného uhorského vojvodu sv. Imricha (totiž Henrich = Emmerich). Hoci aj samotný cisár svätý Henrich patrila do širšej uhorskej rodiny, lebo jeho sestra blahoslavená Gisela Bavorská bola manželkou kráľa Štefana I., mohli sa ich mená v 14. storočí v Aachene zameniť alebo popliesť. Svätý Henrich si za manželku vzal sv. Kunigundu (Konhutu), preto je v zozname uvedená aj ona.

Pôvodné nástenné maľby v karolínskom oktogóne – na oblúkoch arkád vedúcich k uhorskej kaplnke – zobrazovali tiež troch svätých kráľov: vľavo Štefana, v strede Ladislava a napravo Imricha. Všetci traja niesli žezlo a jablko, Štefan a Ladislav mali na hlave nasadenú korunu, hlavy mali obkolesené svätožiarami. Centrálnou postavou bol práve Ladislav. Pri každej osobe bol nápis v gotickej minuskule – *s(anctus) · stephan(us) rex / hungarie; s(anctus) · ladislaus / rex hungarie; s(anctus) · emericus / dux sclav[oni]e*. Maľby vznikli v roku 1416 alebo krátko potom, žiaľ v roku 1902 boli zakryté mramorovým obkladom.⁷⁰

Zmienú trojicu uhorských svätcov zobrazovali aj dve pozlátené strieborné erbové spony z chórových plášťov, ktoré sa spomínali vo vizitácii kaplnky v roku 1381 (*duas cappas chorales cum decenti decoratu*)⁷¹ a jej inventári z roku 1748 (*duo ... cappis choralibus olim ante pectus presbijteri officiantis appensa clenodia*).⁷² Horná časť erbovej spony tvorila bohatú architektonickú štruktúru s osadením figur sv. Štefana, Ladislava a Imricha stojacimi pod gotickými striedkami. Zlatnícke diela vznikli krátko po roku 1370 pravdepodobne niekde v sedmohradskej dielni, ako to dokazovala staršia maďarská a nemecká literatúra.⁷³

69 Jeho matka Gisela bola dcérou burgundského kniežata Konráda, otec bol bavorský vojvoda Henrich Hašterivý. Mali tri deti: Henricha II., Bruna z Augsburgu a Giselu Bavorskú.

70 Nástenné maľby boli v roku 1902 kvôli dokumentácii prekreslené. Dnes sú kresby uchované v Landschaftsverband Rheinland, Denkmälerarchiv Nr. 28936, 28937, 28938. S komentárom publikovala GIERSEIPEN, Helga. *Die Inschriften des Aachener Doms*. Geleitwort v. Raymond Kottje. Wiesbaden: L. Reichert, 1992 [Die Deutschen Inschriften, Bd. 31], Nr. 58. Inschriftenkatalog online: <<http://www.inschriften.net/aachen-dom/>>. ISBN 9783882265118.

71 Domarchiv Aachen, II. A.b. 8 Nr. 8.

72 Stadtarchiv Aachen, RA II Allg. Akten 932, fol. 50r. Preberá aj GIERSEIPEN, ref. 70, Nr. 43.

73 BOCK, Franz. Die Geschenke Ludwig des Grossen, Königs von Ungarn und Polen an die Krönungskirche deutscher Könige zu Aachen. In *Mittheilungen der k.k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* 7, Mai 1862 (5), s. 113-119; HAMPEL, József. Die Metallwerke der ungarische Kapelle im Aachener Münsterschatz. In *Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins*, 1892, s. 59, obr. 5; SCHNITZLER, Hermann. *Der Dom zu Aachen*. Düsseldorf: L. Schwann Verlag, 1950, s. 39; GRIMME, Ernst Günther. *Der Aache-*

Spony síce nepatrieli k prvým darom kráľa Ľudovíta I., ale k majetku kaplnky boli priradené o niečo neskôr.

Po neskorobarokovej prestavbe uhorskej kaplnky bol jej vynovený oltár pre zmenu zasvätený sv. Štefanovi. V nikách muriva interiéru boli umiestnené sochy troch svätorečených uhorských kráľov (sv. Ladislava, Štefana, Imricha) a jedného z uhorských cirkevných patrónov – biskupa sv. Vojtecha. Vo výklenkoch môžeme ich nadrozmerné stojace postavy vidieť dodnes.

Ak chceme otázku zasvätenia uhorskej kaplnky uzavrieť, musíme konštatovať, že preferovaným hlavným patrocíniom stredovekej kaplnky bol v druhej polovici 14. storočia sv. Ladislav. V novoveku, bezpečne od druhej polovice 18. storočia, to bola postava sv. Štefana. Aké je vysvetlenie tohto javu? Ide o historickú hodnotovú záležitosť, ktorá súvisela s prechodom ideálu stredovekého kráľa rytiera k ideálu novovekého kráľa zakladateľa kráľovstva a hlavného krajinského patróna. Svätý Ladislav zostal typom stredovekého pútnika – obetavého a hrdinského. Svätý Štefan stelesňoval nový rozmer putovania do Aachenu – začiatok nacionalizácie náboženského života raného novoveku⁷⁴ – a symbolizoval politickú spätosť Uhorska a Ríše.

Uhorský kráľ Ľudovít I. (1342 – 1382) sa ako zbožný veriaci panovník postaral o to, aby uhorskí pútnici smerujúci do Aachenu získali v tomto meste potrebnú podporu. Duchovnú i telesnú. Putovali tam rovnako ako iní mariánski ctitelia k látkovým relikviám, patrili však medzi chudobnejších veriacich. Rozhodol sa preto pri mariánskom dome zriadiť uhorskú kaplnku, v ktorej im mali slúžiť dvaja kapláni. Materiálne im pomohlo mesto a miestna kapitula. Inšpiráciou mu mohla byť jeho matka Alžbeta, ktorá v roku 1357 do Aachenu tiež putovala.

V ktorý deň a rok bola uhorská kaplnka v Aachene založená, nie je známe. Jej výstavba musela trvať dlhšie obdobie. Ako medzník nám môže poslúžiť 6. marec 1360, keď kráľ vydal listinu v prospech dómu, no jej obsah nepoznáme. Kedy mohlo byť zakladanie dokončené, to sa rovnako môžeme iba domnievať, ale pravdepodobne do roku 1366 musela byť kaplnka dostavaná.

Uhorskú kaplnku museli najprv vybaviť materiálnym dobrom, z ktorého mohli zabezpečiť existenciu dvoch kaplánov. Informácie o majetkových pomeroch však máme iba sporadické. Zachovali sa stručné registry niektorých listín

ner Domschatz. Gebundene Ausgabe. Düsseldorf: Schwann, 1972 (č. 79, tab. 91n) a ďalšie práce.

74 Proces nacionalizácie kaplnky ako maďarskej národnej svätyne bol ukončený v roku 1993, keď bola bronzová plastika sv. Štefana kráľa v jeho životnej veľkosti od umelca Imre Vargu umiestnená aj z vonkajšej strany kaplnky v jej malej bočnej záhradke. Tradícia národných pútí však dnes patrí aj ostatným – Čechom, Slovákom, Slovincom, Chorvátom, Rumunom, Poliakom a i., ktorí sa ich od počiatku zúčastňovali.

z rokov 1362 – 1390, ich úplné texty, žiaľ, absentujú. Magistrát mesta Aachen bol pri zaistení nehnuteľností pre základinu veľmi ústretový a súčinný. Ľudovít I. sa na oplátku odmenil mestu 2. marca 1369 privilegijnou listinou pre jeho obchodníkov. Ďalšou listinou z 2. januára 1370 zriadil v Aachene rektorát kaplnky a ustanovil dve kaplánske miesta. Zabezpečil ňou kaplnke právne nároky voči mestu a kapitule.

Uhorský panovník v spolupráci s opátom cisterckého kláštora Panny Márie v Piliši Henrichom vybavil kaplnku liturgickými potrebami, medzi ktorými boli i majstrovské práce uhorských a talianskych zlatníkov. Najviac predmetov poslal do Aachenu po Henrichovi. Opát Henrich potom listinou zo 16. apríla 1370 zaradil dve uhorské kaplánske miesta do telesa kapituly dómu. Pápež Gregor XI. úspešnú zakladateľskú prácu korunoval 15. októbra 1371 veľkodušným udelením stodňových odpustkov. K zavŕšeniu celého procesu zakladania kaplnky prišlo v roku 1381. Vtedy bol do cudziny vyslaný Henrichov nástupca brat Ulrich, cistercký opát z Piliša, aby uskutočnil jej vizitáciu. Žiadne problémy sa nevyskytli, o všetko bolo postarané.

Gotická uhorská kaplnka síce zostala po ničivom požiari mesta v roku 1656 v ruinách, ale v rokoch 1748 – 1767 dostala prostredníctvom plánov architekta Josepha Morettiho nový neskorobarokový šat. Premenila sa na kupolovitú stavbu v palácovom štýle.⁷⁵ Túto jej podobu vidíme dodnes.

*Štúdia je výsledkom riešenia projektu VEGA 1-0287-17 *Založenie Uhorskej kaplnky v Cáchach kráľom Ľudovítom I.*

BEITRAG ZUR ERRICHTUNG DER UNGARNKAPELLE IN AACHEN DURCH KÖNIG LUDWIG I. (1360)

JAROSLAV N E M E Š

König Ludwig I. von Ungarn (1342–1382) sorgte als andachtsvoller gläubiger Herrscher für seelsorgliche Unterstützung der nach Aachen pilgernden Landleute. Geistige sowie körperliche. Sie pilgerten hin sowie andere marianische Verehrer der Tuchreliquien, gehörten aber zu den ärmeren Gläubigen. Deshalb hat er beschlossen, am Dom die

75 BOCK, Franz. Die Geschenke Ludwig des Grossen, Königs von Ungarn und Polen an die Krönungskirche deutscher Könige zu Aachen. In *Mittheilungen der k.k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, Mai 1862, roč. 7, č. 5, s. 113; TAKÁCS, ref. 25, s. 404-406; TÖMÖRY, ref. 15, s. 6-7; THOEMMES, ref. 5, s. 40, 83; WYNANDS, ref. 3, s. 77.

Ungarnkapelle zu errichten, in der zwei Kapläne dienen sollten. Sie wurden materiell von der Stadt und der Domkapitel unterstützt. Er könnte von seiner Mutter Elisabeth inspiriert gewesen sein, welche im Jahr 1357 auch eine Wallfahrt nach Aachen unternahm.

Wann genau (Jahr und Tag) die Ungarnkapelle errichtet wurde, ist nicht bekannt. Der Bau zog sich über einen längeren Zeitraum. Für den Meilenstein kann der 6. März 1360 gehalten werden, als der König Ludwig eine Urkunde zugunsten des marianischen Doms in Aachen erlies, deren Inhalt uns aber nicht bekannt ist. Wann genau die Errichtung beendet war, können wir auch nur annehmen, aber ungefähr bis 1366 musste die Kapelle fertig gebaut worden sein.

Die Ungarnkapelle in Aachen musste zuerst mit materiellen Gütern ausgestattet werden, von denen die zwei Kapläne leben konnten. Informationen über die materiellen Verhältnisse sind aber nur sehr sporadisch. Erhalten blieben nur kurze Auszüge einiger Urkunden aus den Jahren 1362–1390, leider fehlen vollständige Texte. Magistrat der Stadt Aachen war bei der Einrichtung der Kapelle sehr zuvorkommend und freundlich. Ludwig I. bedankte sich im Gegenzug der Stadt am 2. Januar 1370 mit einer Privilegialurkunde für deren Kaufleute. Mit der Urkunde vom 2. Januar 1370 ernannte er in Aachen den Rektor der Kapelle und zwei Kapläne, womit er die Rechtsansprüche der Kapelle gegenüber der Stadt gesichert hat. Es war wichtig, ihre Rechte und Privilegien zu sichern und sie als Teil in die Kapitel zu integrieren.

Zusammen mit dem Abt Heinrich des Zisterzienserklosters der Jungfrau Maria in Pilis stattete der ungarische Herrscher die Kapelle mit mehreren liturgischen Utensilien sowie Meisterwerken der ungarischen und italienischen Goldschmiede aus. Der überwiegende Teil wurde von Abt Heinrich nach Aachen gebracht. Heinrich hat dann mit der Urkunde vom 16. April 1370 die Unterkünfte der Kapläne in die Kapitel eingegliedert. Die erfolgreichen Errichtungsarbeiten wurden am 15. Oktober 1371 durch großzügige Verleihung von geistlichen Pfründen über hundert Tage lang von Papst Gregor XI. gekrönt. Der ganze Prozess der Errichtung der Ungarnkapelle wurde im Jahr 1381 abgeschlossen. Damals wurde der Nachfolger von Heinrich, der zisterzienserische Abt Ulrich von Pilis, nach Aachen entsandt, um diese zu besuchen (*visitatio canonica*).

Die gotische Ungarnkapelle unterlag im Jahre 1656 einem verheerenden Brand, aber in den Jahren 1748–1767 wurde sie nach Plänen des Architekten Joseph Moretti im spätbarocken Stil umgebaut. Sie wurde in ein Palast ähnliches Gebäude mit Kuppel umgewandelt und behielt diese Form bis heute.

doc. Mgr. Jaroslav Nemeš, PhD.
Katedra histórie Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity
Hrabovská 1, 034 01 Ružomberok
e-mail: jaroslav.nemes@ku.sk